

Akyıldız, Ali, *Osmanlı Dönemi Tahvil ve Hisse Senetleri (Ottoman Securities)*, Türkçe-İngilizce, Yay: Tarih Vakfı- Türk Ekonomi Bankası, İstanbul 2001, 30x23 cm, 532 sayfa, renkli resimli, ISBN 975-6650-03-6.

Bu eser, esas itibariyle bir iktisat tarihi çalışması olmakla beraber incelenen bazı şirketler gözönüne alındığında, sanayi ve teknoloji tarihiyle uğraşanların da ilgisini çekecek ve onlara son derece faydalı olacak bir eserdir.

Ülkemizde Şirket-i Hayriyye ile birlikte başlayan şirketleşme teşebbüslerinin tarihi takriben 150 yıl geriye götürülebilir. Şirketleşme tarihini ve bu 150 yıldaki gelişmeleri inceleyen ve değerlendiren kişiler için temel kaynaklardan birisi de şüphesiz ki ihraç edilen hisse senedi ve tahvillerdir. Taşındıkları iktisadi kıymet sebebiyle “değerli kağıt” olarak adlandırılan bu belgeler, ekonomik faaliyetler ve şirketler hakkında birçok bilgi ve ipucu vermelerinin yanı sıra dönemin grafik uygulama ve baskı tekniğini değerlendirme açısından da önemli bir kaynaktır. İşte bu sebeplerle Türk Ekonomi Bankası’nın özel bir koleksiyonunda bulunan ve şirketler ve devlet borçlanmalarının bir kimlik belgesi niteliğini taşıyan bu kağıtlardaki bilgilerin bir arada toplanmasına karar verilmiştir. Bunun için Türk Ekonomi bankası Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı ile ortak bir proje çalışması yapılmıştır. Koleksiyon, Marmara Üniversitesi öğretim üyelerinden iktisat tarihçisi Prof.Dr. Ali Akyıldız yönetimindeki bir araştırma ekibi tarafından incelenmiş ve böylece hem iktisat tarihi hem de sanayi ve teknoloji tarihi araştırmacıları için önemli bir kaynak ortaya konmuştur.

Kitap, dört bölümden meydana gelmektedir. Giriş mahiyetindeki birinci bölümde, Osmanlı Devleti’nde Avrupa şirket hukukunun gelişimi, ikinci bölümde, bu hukuka uygun olarak kurulan yerli ve yabancı şirketlerin çıkardıkları tahvil ve hisse senetleri, üçüncü bölümde Osmanlı Devleti’nin iç ve dış borçlanmalarına ait tahviller, dördüncü ve son bölümde ise, koleksiyonda yer alan, nadir bulunan ve görsel özellikleri üstün diğer hisse senedi ve tahviller ele alınmıştır.

Bu kitap, Osmanlı Devleti’nde Avrupa tarzında şirketleşme süreci gibi iktisat tarihinin çok üzerinde durulmamış bir konusuna ışık tuttuğu gibi kanaatimizce sanayi ve teknoloji tarihi açısından da araştırmacılar için değerli bir kaynaktır. Bu konularda araştırma yapacaklara yardımcı olacağı düşüncesiyle,

kitabın ikinci bölümünde hisse senetlerinin tıpkı basımı verilen 104 şirket arasından sanayi ve teknoloji tarihiyle ilgili olabilecek şirketlerin isimlerini aşağıda vermekteyiz:

İzmir'den Aydın'a Osmanlı Demiryolu Şirketi, Rusçuk-Varna Demiryolu Şirketi, Dersaadet Tramvay Şirketi, Rumeli Demiryolları Şirketi, Beyrut Osmanlı Su Şirketi, Dersaadet Su Osmanlı Anonim Şirketi, Anadolu Demiryolu Şirketi, Üsküdar ve Kadıköy Su Şirketi, Yafa- Kudüs-i Şerif Demiryoluyla Temdidatı Osmanlı Demiryolu Şirketi, Selanik-Manastır Osmanlı Demiryolu Şirketi, Selanik Su Şirket-i Osmaniyye Anonim Şirketi, Mudanya-Bursa Demiryolu Osmanlı Anonim Şirketi, Gaz ve Elektrik ile Tenvir İçin Osmanlı Anonim Şirketi, Kibrit İmaline Mahsus Anonim Osmanlı Şirketi, Beyrut'un Şimal ve Cenub Cihetinde Cebel-i Lübnan Tramvay Anonim Osmanlı Şirketi, Suriye Osmanlı Demiryolu Şirketi, Şam-Hama Demiryolu ve Hutut-u Temdidiyyesi Şirket-i Osmaniyyesi, Karamürsel Fes ve Şayak Fabrikası Komandit Şirket-i Osmaniyyesi, Balya-Karaaydın Maden Şirketi, Selanik Tramvayı Osmanlı Anonim Şirketi, Selanik-Dersaadet İltisak Hattı Osmanlı Demiryolu Kumpanyası, İmtiyazlı İspermaçet ve İstarik Mumu Şirket-i Osmaniyyesi, Kesendre Madenleri Osmanlı Anonim Şirketi, İzmir-Kasaba Demiryoluyla Temdidi Osmanlı Şirketi, İzmir Suları Osmanlı Anonim Şirketi, Ereğli Şirketi, Karasu Madenleri Osmanlı Anonim Şirketi, Bağdad Demiryolu Şirket-i Şahane-i Osmaniyyesi, Selanik Cedid İplik Fabrikası Anonim Şirketi, Şain-ı Şerif Elektrik Tramvay ve Tenviri Anonim Şirket-i Osmaniyyesi, Beyrut Tramvay ve Elektrik Osmanlı Anonim Şirketi, Beyrut Havagazı Osmanlı Anonim Şirketi, Selanik Fes ve Mensucat Fabrikası Anonim Şirket-i Osmaniyyesi, Boğaziçinde İstinye Tamir Havuzları İle Destgahları Osmanlı Anonim Şirketi, Osmanlı İp ve Keten Eşya Anonim Şirketi, Dersaadet Telefon Anonim Şirket-i Osmaniyyesi, Çimentodan Tuğla ve Bircümle Levazım-ı İnşaiyye İmal ve Ticaretine Mahsus "Sterea" Osmanlı Anonim Şirketi, Kozlu Kömür Madenleri Osmanlı Anonim Şirketi, Maadin Osmanlı Anonim Şirketi, Müşterekü'l Menfaa Doklar, Tersaneler ve İnşaat-ı Bahriyye Şirket-i Şahane-i Osmaniyyesi, Dersaadet Beyoğlu ve Yeniköy Daireleri Osmanlı Anonim Gaz Şirketi, Konya Mensucat ve Emtia Yurdu Osmanlı Anonim Şirketi, Milli İnşaat-ı Bahriyye Anonim Şirketi, Karamürsel Mensucat ve Ticaret Anonim Şirketi, Milli Süt

Mamulâtı Osmanlı Anonim Şirketi, Altınyıldız Osmanlı Anonim Şirketi, Müttehid Ermis, Emniyet, Kartal Konserve Fabrikaları Osmanlı Anonim Şirketi, Arslan ve Eskihisar Müttehid Çimento ve Su Kireci Fabrikaları Anonim Şirketi.

Hisse senetlerindeki bilgilerden faydalanılarak elde edilen, şirketin ismi, merkezi, kuruluş amacı, kuruluş tarihi, imtiyaz müddeti ve sermayesi gibi bilgiler ile kitabın sonunda yer alan indeksin de araştırmacılara büyük yarar sağlayacağı muhakkaktır. Ayrıca bu eserin, tahvil ve hisse senetlerinin tıpkı basımlarını vererek bu önemli belgelerin kaybolmadan daha sonraki araştırmacıların hizmetine sunulabilmesi bakımından önemli bir görevi yerine getirdiğine inanıyoruz.

Dr.Sevtap İshakoğlu-Kadıoğlu